

Βικτώρια Μακρή: "Ο συγγραφέας όταν γράφει ενώνεται σ' έναν βαθμό, συνειδητά ή ασυνειδητά, με τον χαρακτήρα"

Η Βικτώρια Μακρή, με την ιδιαίτερη πένα της και την εσωτερικότητα της γραφής της, αποτελεί μια ιδιαίτερη παρουσία στην ελληνική λογοτεχνία. Πρόσφατα κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Ψυχογιός το βιβλίο της «Μια νύχτα με τον Τσέχωφ». Την ευχαριστούμε πολύ που δέχτηκε να μας μιλήσει ώστε να γνωρίσουμε λίγο καλύτερα το αξιόλογο έργο της, αλλά και την ίδια.

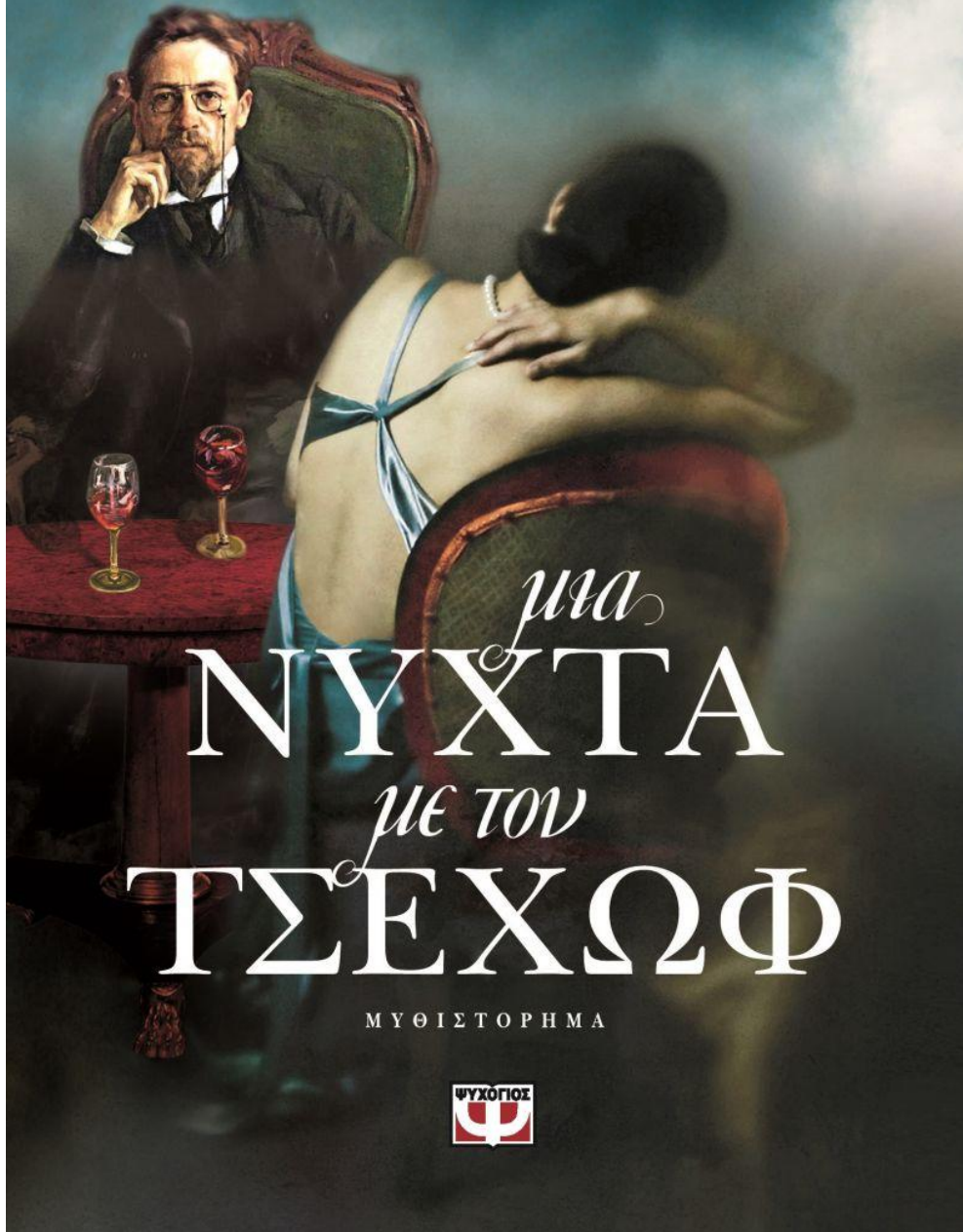
Πείτε μας δυο λόγια για το νέο σας λογοτεχνικό έργο.

Πηγή έμπνευσής μου ήταν ο αγαπημένος μου Τσέχωφ, χρόνια τον διαβάζω και βλέπω τα έργα του στο θέατρο και ξαφνικά ένα βροχερό απόγευμα πριν καιρό εγκλωβίστηκα σε μποτιλιάρισμα στη Μεσογείων έξω από το θέατρο Πόρτα και καθώς κοίταζα την επιγραφή του θεάτρου αφηρημένα, λέω, «να ένα ωραίο θέμα για μυθιστόρημα, μια γυναίκα παρακολουθεί μια θεατρική παράσταση, τις Τρεις Αδελφές του Τσέχωφ για παράδειγμα, και στη ιστορία του έργου βλέπει και τη δική της ζωή, καθώς αυτή και οι αδελφές της έχουν κοινά στοιχεία με τις τρεις αδελφές του Τσέχωφ, τη Μάσα, την Ιρίνα και την Όλγα». Όταν επέστρεψα στο σπίτι ξεκίνησα αμέσως να γράφω, έχοντας κατά νου μια πολύ ωραία κουβέντα που έχει πει ο ίδιος ο Τσέχωφ ότι, το θέατρο αρέσει στον κόσμο γιατί οι θεατές ουσιαστικά βλέπουν τον εαυτό τους πάνω στη σκηνή, μόνο που δεν το ξέρουν. Το θέμα είναι αν θα συνεχίσουν να παρακολουθούν τη ζωή ως απλοί και αμέτοχοι θεατές ή αν κάποια στιγμή την πάρουν στα χέρια τους και γίνουν πρωταγωνιστές με συγκεκριμένο ρόλο.

Γιατί μια νύχτα, συγκεκριμένα, με τον Τσέχωφ;

Ο ερωτισμός που κρυμμένα και έντεχνα υπάρχει πίσω από τον θαυμασμό που νοιώθουμε για κάποιον, ακόμα κι αν αυτός ο κάποιος είναι ένας σεβάσμιος σοφός γέροντας... Γι' αυτό νύχτα και γι' αυτό με τον Τσέχωφ. Και πολύ μου άρεσε αυτή η ερώτησή σας! Είναι μια βαθιά μου επιθυμία, που την περνάω μέσα από την ηρωίδα του βιβλίου μου, την Μαργιότα, να μπορούσα κάποτε να είχα τον Τσέχωφ απέναντί μου και να τον κοίταζα στα μάτια καθώς θα με άκουγε σιωπηλός να του εξομολογούμαι πράγματα που μόνο σ' έναν σοφό, πνευματικό άνθρωπο, όπως αυτός, θα μπορούσα να εξομολογηθώ. Ο Τσέχωφ στη συνείδησή μου είναι το πνευματικό πεδίο στο οποίο θα ήθελα να απευθυνθώ και να πάρω συμβουλές για τη ζωή μου, είναι ο άνθρωπος που γεννήθηκε στην ίδια πατρίδα με τον Ντοστογιέφσκι, τον Γκόρκι, τον Σολζενίτσιν, με τον Μαγιακόφσκι, με τον Αντρέι Ταρκόφσκι του σινεμά και τον Κοντσαλόφσκι, στο DNA του έχει όλο τον πλούτο της ρώσικης κουλτούρας, δεν θα μπορούσα να μην αισθάνομαι δέος για έναν τέτοιο άνθρωπο και ίσως έρωτα. Γι' αυτό και η νύχτα σε ένα ήσυχο μπαρ μαζί του, γι' αυτό λίγο κόκκινο κρασί καθώς θα μιλάμε, γιατί σχεδόν τους ερωτεύεσαι αυτούς τους ογκόλιθους τους πνεύματος που θαυμάζεις, θες και λίγο ρομαντικό πεδίο μαζί τους...

Βικτώρια Μακρή

Δε σας κρύβω πως ένα από τα πράγματα που μου έκαναν ιδιαίτερη αίσθηση μέσα στο βιβλίο είναι η άποψη της Βέλγως για τον γάμο και τον έρωτα και τα λόγια που λέει στην Μαργιότα. Θα μπορούσαμε να την χαρακτηρίσουμε κυνική, μήπως όμως έχει διαφορετική και ίσως πιο ρεαλιστική αντίληψη για την λειτουργία του θεσμού του γάμου μέσα στα πλαίσια της κοινωνίας μας;

Θα συμφωνήσω με το δεύτερο σκεπτικό του συλλογισμού σας, ότι η θέση της Βέλγως για τον γάμο δεν είναι κυνική αλλά μια ρεαλιστική αντίληψη για τη λειτουργία του θεσμού του

γάμου. Η Βέλγω αποφασίζει να παντρευτεί χωρίς έρωτα έναν πολύ πλούσιο άντρα κατά 30 περίπου χρόνια μεγαλύτερό της, επειδή θέλει πολύ απλά να «ξελασπώσει» όλη της την οικογένεια από τη φτώχεια, κατ' επέκταση βέβαια και τον εαυτό της. Αλλά η πρώτη της έννοια είναι οι γονείς της, ο πατέρας που δουλεύει υπερωρίες στο εργοστάσιο, και δουλεύει ακόμα και την καλοκαιρινή του άδεια για να φέρνει περισσότερα χρήματα στην οικογένειά του. Αυτός ήταν ο δικός μου πατέρας, είναι ένα καθαρά αυτοβιογραφικό στοιχείο που βάζω στο βιβλίο, ο πατέρας μου δούλευε μακετίστας εξωφύλλων στο εργοστάσιο παραγωγής δίσκων Columbia, στον Περισσό, και μόνο όταν συνταξιοδοτήθηκε αξιώθηκε να πάει λίγες μέρες εξοχή. Τον θυμάμαι πάντα να εργάζεται ως το βράδυ και να μη σταματάει ούτε τα καλοκαίρια. Δεν μπόρεσα όσο ακόμα ήταν εργαζόμενος να του προσφέρω την οικονομική άνεση ώστε να σταματήσει εκείνον τον εντατικό ρυθμό εργασίας και αυτός ο καημός μου, βγαίνει σε αυτό που κάνει η Βέλγω στο μυθιστόρημα, που παντρεύεται έναν πλούσιο με κίνητρο κατ' αρχάς την ανακούφιση των γονιών της. Θεωρώ ότι οι γονείς μας είναι ο πρώτος μας έρωτας, ο μεγάλος αγνός έρωτάς μας. Γι' αυτό και ο θάνατός τους μας συγκλονίζει βαθύτατα και ουσιαστικά ναι μεν ως πόνος με τα χρόνια καλμάρει, αλλά δεν ξεπερνιέται ποτέ. Τους έχουμε αδυναμία, προκειμένου να τους δούμε λίγο πιο ευτυχισμένους κάλλιστα είμαστε διατεθειμένοι - αν χρειαστεί - να συμβιβαστούμε με καταστάσεις που σε άλλη περίπτωση δεν θα συμβιβαζόμασταν. Η σχέση μας μαζί τους είναι ένα συγκοινωνούν δοχείο. Ακόμα και τα όνειρα που κάνει κάθε μέλος μιας οικογένειας ξεχωριστά, μεταφέρεται ψυχικά σε όλους.

Η χρήση της διακειμενικότητας υπάρχει έντονα μέσα στο βιβλίο. Ακόμα και τα ίδια τα ονόματα (π.χ. Οδέττη) μοιάζει να είναι επηρεασμένα από την θεατρική σκηνή. Το πράξατε συνειδητά ή ήταν μία βαθιά, εσωτερική σας ανάγκη;

Σωστή παρατήρηση... Και μόλις στην προηγούμενη απάντησή μου χρησιμοποίησα τον όρο «συγκοινωνούν δοχείο». Ο όρος «διακειμενικότητα» που θίξατε, - ένας σχετικά καινούργιος όρος στη λογοτεχνία -, με πολύ απλά λόγια μπορούμε να πούμε πως είναι ένα «συγκοινωνούν δοχείο» που λειτουργεί στο πεδίο της λογοτεχνίας ενώνοντας μεταξύ τους σκέψεις και ιδέες διαφόρων συγγραφέων, ερήμην των συγγραφέων. Όμως, όπως στην τέχνη υπάρχει γενικότερα η άποψη ότι παρθενογένεση δεν υπάρχει, έτσι και στο χώρο της λογοτεχνίας οι συγγραφείς αντλούν έμπνευση από τον ενιαίο χώρο της φαντασίας η οποία ως δυνατότητα και λειτουργία υπάρχει σε κάθε ανθρώπινο εγκέφαλο. Γιατί όχι, λοιπόν, να μη συμπέσουν ιστορίες, ονόματα και καταστάσεις ίδιες, ανάμεσα σε δυο και παραπάνω λογοτεχνικά έργα. Με ρωτάτε συγκεκριμένα αν στην ιστορία που έγραψα ήμουν επηρεασμένη από τη θεατρική σκηνή κι αν αυτό έγινε συνειδητά ή από εσωτερική μου ανάγκη. Να σας απαντήσω πως το έπραξα συνειδητά, εκφράζοντας μια βαθιά μου εσωτερική ανάγκη να μπω στα λημέρια του θεατρικού λόγου, όσο μπορώ βέβαια και όσο άξια είμαι να κάνω κάτι τέτοιο, να κοινωνήσω - όσο είμαι σε θέση να κάνω κάτι τέτοιο - τη σκέψη πχ του Τσέχωφ, και μέσα από την εμπειρία που θα αποκομίσω να δημιουργήσω μια δική μου ιστορία. Αυτό ήθελα να κάνω. Ουσιαστικά, έχρισα δάσκαλό μου έναν μεγάλο στοχαστή της παγκόσμιας θεατρικής σκηνής και ως μαθήτριά του κάθισα κι έγραψα μια έκθεση με ελεύθερο θέμα που αυτός ο δάσκαλος θεώρησα πως μου αναθέτει να γράψω. Σε ότι αφορά το όνομα Οδέττη, που δίνω σε μια γερόντισσα κυρία του βιβλίου, είμαι επηρεασμένη από τους ρώσους λογοτέχνες που πάνε και βρίσκουν κάτι πανέμορφα ηχητικά ονόματα στις ηρωίδες τους, Ιρίνα, Κατιούσα, Λουτμίλα, τα οποία με

μάγευαν από μικρή που διάβαζα τα βιβλία τους. Και είπα ότι, αν κάποια στιγμή αξιωθώ να γράψω κι εγώ μυθιστορήματα, στους ήρωές μου θα δίνω μόνο καλόχη ονόματα.

Μέσα στο βιβλίο εξετάζετε, με λογοτεχνικό τρόπο, τις ταυτότητες των ανθρώπων και τους τρόπους που αυτές προσδίδουν -μέσω των στερεοτύπων του δημοσίου λόγου- σημαντικότητα ή όχι στα σώματα που τις φέρουν. Πόσο εύκολο σας ήταν εσάς της ίδιας να οριοθετηθείτε ως δημιουργός ώστε να εκφράσετε συγγραφικά κάτι τόσο σπουδαίο και επίκαιρο;

Ο συγγραφέας όταν γράφει ενώνεται σ' έναν βαθμό, συνειδητά ή ασυνείδητα, με τον χαρακτήρα του ανθρώπου που περιγράφει. Εάν δεν γράψει μέσα από ένωση δεν θα καταφέρει να γίνει πιστευτός στον αναγνώστη. Εάν γράψει για έναν μεθυσμένο, για παράδειγμα, οφείλει εκείνες τις στιγμές που περιγράφει τον μεθυσμένο να κατανοήσει σ' έναν μεγάλο βαθμό τα αδιέξοδα και τη δυστυχία που κουβαλάει ένας μεθυσμένος. Διαφορετικά, αν δεν κατανοήσει τον μεθυσμένο άνθρωπο και διεκπεραιώσει απλώς την περιγραφή, το γραπτό θα μοιάζει με δημοσιογραφικό κείμενο όπου ο δημοσιογράφος περιγράφει ένα σοβαρό τρακάρισμα με τραυματίες αλλά ο ίδιος παραμένει αταύτιστος με το γεγονός – όπως άλλωστε οφείλει να κάνει. Ο συγγραφέας όμως όχι απλά ταυτίζεται, αλλά προχωράει ακόμα πιο πέρα από την ταύτιση και ενώνεται με τους ήρωες του βιβλίου του. Τους κατανοεί, τους ζει, τους ακολουθεί εσωτερικά και στο τέλος της ιστορίας τους λυτρώνει – αν βέβαια επιλέξει για φινάλε έναν λυτρωτικό επίλογο. Αυτά όλα είναι η απάντησή μου στο ερώτημά σας. Εάν δεν είχα έστω επιχειρήσει να ενωθώ με τον ασήμαντο άνθρωπο που κατάκοπος μπαίνει στο νυχτερινό τρένο για να επιστρέψει στο σπίτι του και ξαφνικά έρχεται αντιμέτωπος με τον ερωτισμό που αυτή η εικόνα του, τα τραβηγμένα του χαρακτηριστικά, ο ιδρώτας του, η χαλαρωμένη γραβάτα του, αποπνέει και μαγνητίζει ένα νεαρό κορίτσι απέναντί του, τότε η συγκεκριμένη σκηνή που περιγράφω θα φάνταζε σαν μια επιτηδευμένη πρόστυχη σπόντα, που την έγραψα για να τραβήξω το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Ναι, δεν είναι καθόλου εύκολο ως συγγραφέας να οριοθετηθείς, δηλαδή να βάλεις αυτό που λένε στην πολιτική «κόκκινες γραμμές», τις οποίες αν τις περάσεις απλώς θα έχεις καταφέρει να δώσεις μια φθηνή διήγηση. Πρέπει να παραμένεις ελεύθερος θέτοντας όμως κάποιους πολύ βασικούς, εσωτερικούς κανόνες. Δεν είναι αντίφαση αυτό, σχεδόν είναι νομοτέλεια, ισχύει γενικότερα στη ζωή.

Υπάρχει κάποιο βιβλίο στο οποίο ανατρέχετε συχνά ως αναγνώστρια και το οποίο, ενδεχομένως, νιώθετε να σας εμπνέει;

Σε κάποιο συγκεκριμένο βιβλίο όχι, δεν ανατρέχω, αλλά έχω κάποιους αγαπημένους συγγραφείς τους οποίους διαβάζω ξανά και ξανά όταν θέλω να αποφορτιστώ από την καθημερινότητα και να συγκεντρωθώ, αν θέλετε, σ' ένα δυνατό συγγραφικό πεδίο και να αντλήσω από αυτό κάτι από την καθαρότητα της σκέψης και του λόγου των συγγραφέων αυτών. Να σας αναφέρω τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη, το διήγημά του Έρωτας στα Χιόνια το ξέρω σχεδόν απ' έξω, αλλά δεν σταματάω να το διαβάζω κατά καιρούς καθώς λειτουργεί μέσα μου σαν βάλσαμο που κατευνάζει τις εντάσεις και με γαληνεύει, με βοηθάει να καθίσω και να γράψω ήρεμα. Η συγκέντρωση και η εμβάθυνση του νου μας στα έργα των μεγάλων παγκόσμιων λογοτεχνών, είναι διαλογισμός.

Γράφετε βιβλία, δοκίμια αλλά και διηγήματα. Ποιο θεωρείτε πως είναι συγγραφικά ποιο δύσκολο και ποιο σας γοητεύει περισσότερο ως δημιουργό, αλλά και ως αναγνώστρια;

Με γοητεύει πάρα πολύ το μικρό διήγημα, το σύντομο, μου ασκεί τη γοητεία που ασκεί η ποίηση, γιατί όπως και στην ποίηση έτσι και στο σύντομο διήγημα ο συγγραφέας καταφέρνει και δίνει στον αναγνώστη έναν ολόκληρο κόσμο συμπυκνωμένο σε τρεις φράσεις, σε πέντε σελίδες. Ο Ελύτης λέει, Ρόδο μου αμάραντο. Και σε έναν στίχο καταγράφει μια ολόκληρη φιλοσοφία ζωής που για να την αποδώσει κάποιος αναλυτής του ποιήματος αυτού σε πεζό λόγο θα χρειαστεί σελίδες ολόκληρες. Ποιο είναι το ρόδο, και ποιο είναι το αμάραντο ρόδο... Αν δεν είσαι Ελύτης, θες ένα τετράδιο για να το εξηγήσεις. Έχουν τεράστια γοητεία τα διηγήματα, γιατί αν είναι γραμμένα με τέχνη και έμπνευση, είναι καθαρή ποίηση. Και δυστυχώς στις μέρες μας αυτό το είδος της λογοτεχνίας, ποίηση και διήγημα, δεν πουλάει. Οι αναγνώστες, λένε οι έρευνες αγοράς, θέλουν όγκο σελίδων, ακόμα κι αν αυτός ο όγκος σελίδων για να εκδοθεί κοστίζει περισσότερο και άρα το βιβλίο θα πωληθεί περισσότερο από ένα βιβλίο με διηγήματα. Αλλά, άβυσσος... Άντε ρώτα, τώρα, τον αναγνώστη, γιατί προτιμάει να αγοράζει ένα μυθιστόρημα τετρακοσίων σελίδων και όχι ένα βιβλίο με τα διηγήματα του Τσέχωφ, για παράδειγμα, με εκατό σελίδες. Ποτέ δεν θα πάρεις μια απάντηση που να λύνει όλες σου τις απορίες...

Βρίσκεται υπό έκδοση η συλλογή διηγημάτων σας «Σαν Αγία του Αιγαίου». Τι άλλο μπορούμε να περιμένουμε από εσάς;

Εδώ και καιρό έχω ξεκινήσει και γράφω ένα θεατρικό έργο. Είναι δύσκολο. Όχι γιατί, έτσι κι αλλιώς, τα θεατρικά έργα δεν είναι εύκολη υπόθεση, αλλά γιατί η συγκεκριμένη ιστορία που επέλεξα να γράψω έχει να κάνει με τη διαπίστωση ότι, αν δεν εκφράσει ο άνθρωπος την πνευματικότητα και αφηθεί μόνο στην εφήμερη ικανοποίηση που του δίνει η κατανάλωση της ύλης, οδεύει με μαθηματική ακρίβεια στο αδιέξοδο και άρα στη δυστυχία. Συγχρόνως, έχω ξεκινήσει και γράφω το επόμενο μυθιστόρημα.

Μίλησε στη Μαρία Μπακάρα